

ANDIJON IQTISODIYOT VA QURILISH INSTITUTI
“TARMOQLAR IQTISODIYOTI “ KAFEDRASI
O‘OITUVCHSII.

Annotatsiya

Davlatlar va ularning hududlari, jumladan, qishloqlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining jahon tajribasi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlashda kichik biznes sohasining jamiyatdagi ahamiyati va rolining yorqin dalili va tasdig'idir. Dunyoning deyarli barcha iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarida ushbu sektor butun milliy iqtisodiyot va mahalliy darajada iqtisodiyotning barqaror rivojlanishining asosi bo'lgan o'rta sinfni ifodalaydi, chunki u etakchi segment hisoblanadi. tovar va xizmatlarni bozorga chiqarish, yangi ish o'rinlarini yaratish va ishsizlikni kamaytirish.

Kalit soʻzlar:	davlat siyosati, kichik biznes, qishloqda tadbirkorlik, tartibga solishning jahon tajribasi, qishloq xoʻjaligini rivojlantirish.
-----------------------	--

KIRISH.

Qishloqda kichik biznes ijtimoiy-iqtisodiy, xususan, aholi bandligini ta'minlash, aholi daromadlarini oshirish, ishlab chiqarish nomenklaturasini kengaytirish, faoliyatni diversifikatsiya qilish va hududiy ixtisoslashtirishni kengaytirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish jarayonini jadallashtirish, ishlab chiqarish hajmini oshirish kabi muammolarni hal etmoqda. ishlab chiqarish, ishlab chiqarish hajmini oshirish mumkin. pirovard natijada qishloq hududlarini rivojlantirishga yordam beradigan raqobat darajasi.

Davlat siyosatini tashkil etish funksiyasiga kelsak, qishloq joylari va uning tadbirkorlik sektorining investitsion jozibadorligini tartibga solishning ikkita asosiy yondashuvi haqida gapirish kerak:

- birinchisi - institutsional va huquqiy asoslar bilan ta'minlangan usul va vositalar. mamlakat (Yevropa Ittifoqi, Kanada, Turkiya);

- ikkinchi - kichik biznesni rivojlantirish loyihalarini amalga oshirish (AQSh, Meksika, Yangi Zelandiya). Shuni ta'kidlash kerakki, kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishning Yevropa modeli mintaqalashtirish jarayonlarining elementi bo'lgan ko'p bosqichli tuzilishga ega.

Yuqori (milliy darajadan yuqori) darajada kichik biznes sohasini qo'llab-quvvatlash Yevropa Ittifoqi (xususan, Yevropa Komissiyasi) tomonidan amalga oshiriladi, davlat darajasida esa bu vazifalarni amalga oshirish tashabbusi vazirliklarga

yuklanadi. . davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan har bir yo'nalishda alohida infratuzilma yaratilgan.

Umuman olganda, respublika va mintaqaviy darajalar o'rtasida vakolatlarni qayta taqsimlash shunday amalga oshirilmoqdaki, respublika miqyosida faqat umumiy xarakterdagi masalalar qolsin, tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari belgilansin, rivojlanmagan tarmoqlar va tushkunlikka tushgan hududlar muammolari hal etilmoqda. hal qilinadi, qolgan masalalar esa mahalliy vakolatlarga kiradi.

AQSH va Yevropa Ittifoqi siyosatining asosiy farqi shundaki, Yevropa Ittifoqida qishloqda kichik biznesni rivojlantirish yo'nalishlari yagona qishloq xo'jaligi siyosati doirasida belgilanadi, uning tarkibiy qismi barqaror rivojlanishdir. AQShda asosiy yo'nalishlarga ham e'tibor qaratiladi, ammo ular qonunchilikda qishloqni rivojlantirish va qishloq iqtisodiy rivojlanishi dasturlari sifatida belgilanmagan.

Yevropa Ittifoqi va AQShda tahlil qilinayotgan sohadagi davlat siyosatining boshqa umumiy xususiyatlariga quyidagilar kiradi:

- dasturlar sub'ektlariga yagona siyosat doirasida turli bo'limlar yoki yo'nalishlar dasturlari ro'yxatidan eng ko'pini tanlash huquqini berish. muayyan hududning qishloq joylarini rivojlantirishga hissa qo'shish;

- mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlariga nafaqat qishloq hududlarini rivojlantirish dasturlarini amalga oshirish uchun keng huquqlar, balki moliyaviy vositalar majmuasi ham berilgan: tadbirkorlikni rivojlantirish uchun rezidentlarga to'g'ridan-to'g'ri to'lovlar, grantlarni qo'llab-quvvatlash dasturlarini qo'llash orqali tegishli moliyaviy qo'llab-quvvatlash. . kichik tadbirkorlik sub'ektlarining istiqbolli ijtimoiy-iqtisodiy investitsiya loyihalari, kreditlar, kreditlar bo'yicha kafolatlar, soliq imtiyozlari, texnik yordam ko'rsatish, ularni qo'llash shartlari aniq ko'rsatilgan.

Yevropa Ittifoqi kichik biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus siyosat ishlab chiqish zarurligini tan oldi. Uning ustuvor maqsadlari milliy kichik korxonalarning xalqaro raqobatbardoshligini rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, kichik korxonalarning iqtisodiy o'sishi, innovatsion faoliyat, texnologiyalar transferi va boshqalar edi.

Evropa Ittifoqiga a'zo davlatlar qishloq aholisining ulushi 45 dan 61% gacha. Ana shu jihatlarni inobatga olgan holda Yevropa davlatlarida qishloqlarni iqtisodiy rivojlantirish va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha kompleks dasturlarni amalga oshirish haqida savol tug'ildi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida qishloq joylarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirish konsalting yordamini tashkil etish va xususiy tadbirkorlikni yuritish asoslarini o'qitishdan boshlanadi. U kichik firmalarga yirik korporatsiyalarning texnologik va tijorat "nou-xau"laridan foydalanish, yakuniy mahsulot ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish va katta iqtisodiy mustaqillikka erishish imkonini beradi.

Shu bilan birga, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha tabaqalashtirilgan yondashuvlarni Evropa Ittifoqi mamlakatlarida, xususan, bir-biridan farq qiladigan va o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan qishloq joylarida topish mumkin. Shunday qilib, ayrim mamlakatlarda kichik va o'rta biznesni moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Buyuk Britaniya va Niderlandiya kabi ba'zi mamlakatlar asosan kredit kafolatlarini berishga e'tibor qaratadi, ammo Evropa Ittifoqining aksariyat mamlakatlari subsidiyalar mexanizmi yoki investitsiyalar, imtiyozli kreditlar yoki grantlar uchun soliq

imtiyozlari mexanizmi orqali kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus zaxiralar yaratadi.

Kichik biznes vakillarining asosiy fondlariga sarmoya kiritish rag'batlantirilmoqda. Evropa Ittifoqi mamlakatlarida kichik biznesni rivojlantirishni davlat tomonidan tartibga solish uchun moliyaviy resurslar buning uchun etarli byudjet imkoniyatlariga ega bo'lmagan mamlakatlar uchun maxsus ajratiladi.

Shu bilan birga, moliyalashtirish bir vaqtning o'zida chekka, chekka va qishloq joylariga xos bo'lgan boshqa vositalar, xususan, biznesni soliq imtiyozlari (Fransiya) yoki qishloq mikrofirmalari (AQSh, Buyuk Britaniya) vakillari uchun bevosita ixtisoslashtirilgan imtiyozlar bilan qo'llab-quvvatlanadi. Bunday tizimlar qishloqda tadbirkorlikning rivojlanishini ham rag'batlantiradi, chunki ular cheklangan resurslar sharoitida dastlabki bosqichlarda tadbirkorlik faoliyati jarayonini soddalashtiradi.

Frantsiyada turli xil biznes miqyoslari va turli xil iqtisodiy faoliyat turlariga ega bo'lgan sub'ektlar uchun tabaqalashtirilgan fiskal tizimlar mavjud. Angliyada daromadi 14,900 funt sterlinggacha bo'lgan kichik korxonalar o'z aktivlari miqdori, aylanma mablag'lari va boshqa ba'zi xususiyatlar va faoliyat shartlari haqida hisobot berishlari shart emas. Shvetsiyada qishloq va boshqa hududlarda kichik biznes sektorini rivojlantirishni tartibga soluvchi maxsus fiskal shartlar joriy etilmagan.

Polsha Respublikasining qishloq hududlarini rivojlantirish milliy dasturi boshqa Yevropa davlatlariga qaraganda ancha katta byudjetga ega - 13,5 milliard yevro. Shunga ko'ra, manbada qayd etilganidek, "...uning tashkiliy va tashkiliy imkoniyatlari ham kengroq bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

fermer xo'jaliklarini rivojlantirish (kichik fermer xo'jaliklarini modernizatsiya qilish, yosh fermerlarni, zamonaviy va raqobatbardosh fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash);

bilim va innovatsiyalarga sarmoya kiritish, qishloq xo'jaligi konsaltingi; tabiiy resurslardan muvozanatli foydalanish (tuproq, suv resurslari, an'anaviy bog'lar va mevali daraxtlar navlarini muhofaza qilish; chorva mollarining mahalliy zotlari va qishloq xo'jaligi ekinlari navlarini muhofaza qilish);

22 ming yangi ish o'rni yaratish, qishloqlarda turmush sharoitini yaxshilash, qishloq xo'jaligi va mahallalarni hududiy mutanosib rivojlantirish. Kichik biznes salohiyatini ro'yobga chiqarish bo'yicha davlat siyosatini qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasining xususiyatlarini 1-jadvalda umumlashtiramiz.

1-jadval

Qishloqda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishni davlat tomonidan tartibga solishning jahon tajribasini umumlashtirish natijalari

Boshqaruv funktsiyalari	Jahon tajribasining xususiyatlari	Rivojlanish darajasiga past bo'lgan iqtisodiyotlarda MPni amalga oshirishning o'zigacha xususiyatlari
Tahlil	tumanlar, kichik shaharchalar, qishloqlar darajasida Iqtisodiyot vazirligi tizimida gisubye ktlarning holati va rivojlanish tendentsiyalarining har tomonlama va kompleks statistik monitoringini amalga oshirish ;	Davlat siyosatining amalga oshirilishini monitoring qilish va uning samaradorligini baholash chora-tadbirlarini amalga oshirish ustuvor vazifa hisoblanadi

1-sho'ba. O'zbekiston iqtisodiyoti va boshqa sohalarida raqamlashtirish jarayonlari.

Rejalashtirish	istiqbollari, shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish yo'lidagi to'siqlar bo'yicha davriy sotsiologik va ekspert so'rovlari	Dasturlarni uyg'unlashtirish va "qattiq" chora-tadbirlar ulushini oshirish orqali ularning samaradorligini oshirish kerak.
Tashkilot	O'zarokelishilgan milliy, mintaqaviy va mahalliy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish;	Qishloqda qishloqni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatining o'rtamuddatli ufqidagi yo'nalishlari
Qoidalar	kichik biznesni rivojlantirish;	Qishloqda qishloqlarni rivojlantirish davlat siyosatining iqtisodiy mexanizmining asosi (etakhivositlari) bo'lishi kerak bo'lgan chora-tadbirlar
Boshqaruv	qishloq hududlarini rivojlantirish;	Qishloq joylarda qishloqlarni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatini amalga oshirishning dastlabki bosqichidagi institutsionalizatsiya qilinadigan strategik yo'nalishlari

Ammo bu loyiha uchun tashqi manbalardan foydalanishni istisno etmaydi. Beshinchidan, birinchi navbatda, loyihalarni amalga oshirish va boshqarish funksiyalarini mahalliy hokimliklar va hokimiyatlarga, mikro darajada olingan natijalarni esa kichik biznes vakillariga berish orqali loyiha yechimlarini institutsionallashtirish.

Dunyoning iqtisodiy rivojlangan mamlakatlaridagi tegishli tajribaga oid keltirilgan va boshqa ma'lumotlar quyidagi asosiy fikrlarni aytishga imkon beradi. Birinchidan, bu tizimli. Kichik tadbirkorlik sub'ektlarining aholi bandligi va daromadlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha har qanday taklifi iqtisodiy va ijtimoiy nuqtai nazardan har tomonlama asoslanadi.

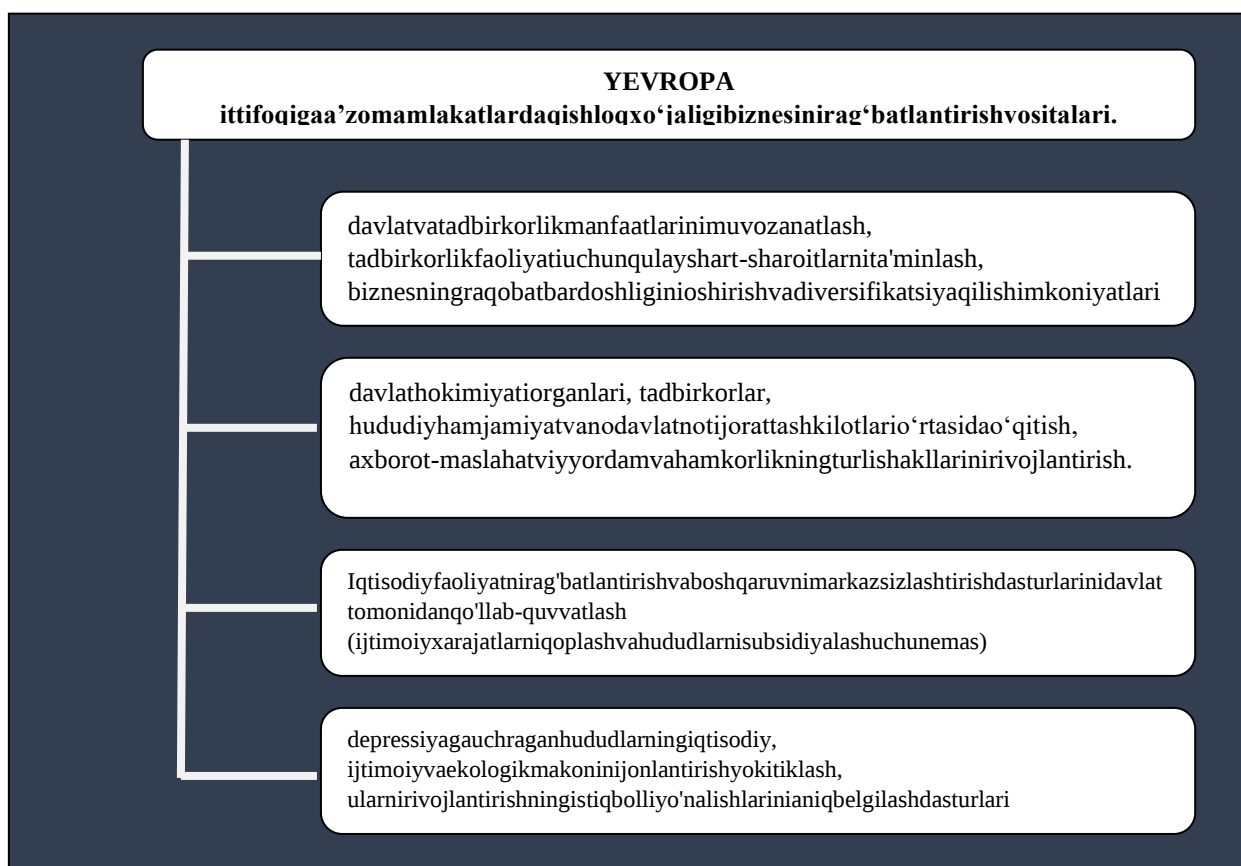
Bandlik va daromad muammolarini hal qilish boshqa mintaqaviy muammolarni bartaraf etish va butun qishloqlarning iqtisodiy rivojlanishi bilan bog'liq. Ikkinchidan, oshkorlik – davlat normativ-huquqiy hujjatlarini rejalashtirishning asosiy qoidalarini asoslash jarayoniga mahalliy jamoatchilik vakillari jalb etiladi, ko'tarilgan va hal etilgan muammolar ommaviy axborot vositalarida, qishloq fuqarolar yig'inlarida, turli muloqot tadbirlarida, yig'ilishlarda atroflicha muhokama qilinadi. aholi.

Ushbu muhokamalar yakunida loyihaga tuzatishlar kiritiladi. Uchinchidan, aholining keng ishtiroki – loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida kichik biznes sohasi vakillarining bilim, tajriba va imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalaniladi, ular bandligini ta'minlashning eng samarali yo'llari hisoblanadi. aholi va ularning daromadlarini oshirish. turli ijtimoiy guruhlarining iqtisodiy va ijtimoiy xulq-atvori hisobga olinadi va ularning manfaatlari muvozanatlanadi.

To'rtinchidan, mahalliy resurslardan foydalanish – Yevropa mamlakatlarida loyiha maqsadlariga erishish, birinchi navbatda, yangi fermer xo'jaliklarini rivojlantirishning barqaror mexanizmlarini yaratishda birinchi darajali ahamiyatga ega bo'lgan mahalliy moliyaviy, moddiy-texnika va mehnat resurslarini safarbar etish hisobiga ta'minlanadi. va ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasidagi kichik korxonalar.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat qo'llab-quvvatlashi qo'llab-quvvatlash darajasiga (makro va mikro darajaga) qarab farq qilishi mumkin; amalga oshirish shartlari bo'yicha (qisqa muddatli, o'rta muddatli va uzoq muddatli); ta'sirning tabiati bo'yicha (to'g'ridan-to'g'ri, bilvosita); universalligi bo'yicha (tanlab, gorizontal); qo'llab-quvvatlash ob'ektlari bo'yicha (turli mulkchilik va tashkiliy-huquqiy shakldagi korxonalar, xo'jalik faoliyati, innovatsiyalar, eksport faoliyati, infratuzilma ob'ektlari va

boshqalar). Yordam vositalariga grantlar, subsidiyalar, kredit foizlarini qoplash, davlat xaridlari, imtiyozli soliqqa tortish, kredit kafolatlari va boshqalar kiradi.

Shakl 1. Yevropa Ittifoqiga a'zo mamlakatlarda tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy vositalarini tizimlashtirish

Xorijiy, xususan, Yevropa tajribasini tizimlashtirish va to'plash shuni aytishga imkon beradiki, dunyoning aksariyat davlatlari uchun qishloq joylarda tadbirkorlikni rivojlantirishning umumiy rag'batlantiruvchi omillari quyidagilardir:

1) qiyin raqobat sharoitida qishloq hududlarini global jahon iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich integratsiyalash;

2) qishloq xo'jaligining ishlab chiqarish tarmog'i sifatidagi rolining doimiy ravishda zaiflashishi, bu bir vaqtning o'zida tayyor mahsulot ishlab chiqarish rolining oshishi va qishloqda ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar bilan birga bo'ldi;

3) oilaviy resurslardan foydalanish intensivligi;

4) fermer xo'jaliklari kooperatsiyasi tamoyillarining o'zgarmasligi va uning yanada keng tarqalishi;

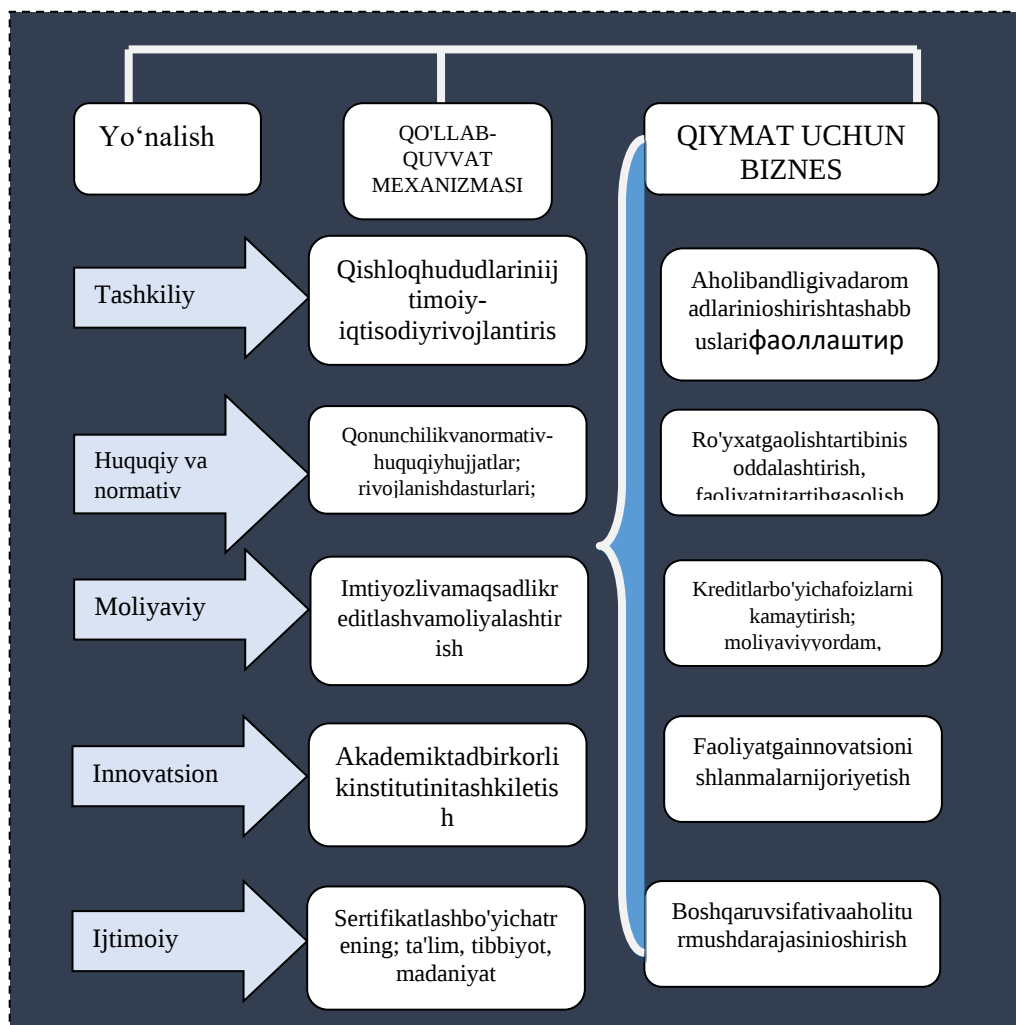
5) moliyaviy va texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashning barqarorligi va adolatlilik.

Evropa Ittifoqiga a'zo mamlakatlarda tadbirkorlikni shakllantirish va rivojlantirish Ukrainada tadbirkorlik tuzilmalarini rivojlantirishning mavjud asoslariga

nisbatan sezilarli iqtisodiy va ijtimoiy afzalliklarga ega. Tadqiqotda Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlarning qishloq joylarida tadbirkorlikni faollashtirish vositalari tizimlashtirilgan (1-rasm).

Shakl 2. Qishloq joylarda tadbirkorlik subyektlarining davlat hokimiyati va mahalliy hokimiyat organlari bilan hamkorligi mexanizmini shakllantirish yo'nalishlari.

Qishloq aholisini biznes tipidagi tuzilmalarni yaratishga yaxlit ijtimoiy-iqtisodiy jarayon sifatida jalb qilish jarayoni iqtisodiy rivojlanishning yangi modelini shakllantirishda asosiy o'rinni egallashi lozim bo'lgan samarali biznes strategiyalarini ishlab chiqishdan iborat. Inqirozdan keyingi tiklanish va Yevropa integratsiyasi ustuvorliklarini amalga oshirish. Belgilangan vazifani bajarish uchun ichki iste'mol va investisiya talabini jonlantirishga harakat qilish zarur. Talabning alohida tarkibiy qismlarining mutanosib rivojlanishini ta'minlagan holda, iqtisodiy o'sish uchun ichki

bozor salohiyatini ochishning tez ijobiy ta'siriga erishishga yordam beradigan yo'nalishlarga ustuvor ahamiyat berish kerak.

REFERENCES

1. Asaul A. N., Voynarenko M. P., Erofeev P. Yu. Tashkilot predprinimatelskoy deyatelnosti / pod ed. A. N. Asaula. Sankt-Peterburg: Gumanitarfanlar, 2004. 448 b. URL: http://www.aup.ru/books/m213/2_2.htm.
2. Cantillon R., Beighton A. Esse o prirodetorgovli v obshchem plane: 25 klyuchevyx knig po ekonomike. Chelyabinsk: Ural LTD. 1999. 559 p

3. Kupchak B. F. Pídprîêmnitstvo: sut ta umovizdíysnennya. NLTU Ukraina ilmiy jurnali. 2011. Vip. 21.2. S. 243–249.

4. Rustamova F.A. QISLOQLARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TEZLASH YO'LLARI. // QISHLOQLARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TEZLASH YO'LLARI. 3-jild 8-son, 2023 yil avgust. R 7-14

5. Rustamova F.A. Qishloq joylarda tadbirkorlik organini tashkil etish. // MIASTO PRZYSZŁOŚCI. VOL. 38 (2023). R 69-74
<http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/1656>